

РОЗДІЛ 8. ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗВОCOMPETENCE APPROACH TO ORGANIZATION
STUDENTS' SELF-EDUCATIONAL ACTIVITY

Стаття присвячена вимогам сучасного суспільства до системи вищої освіти, головною з яких є ефективна професійна підготовка майбутнього фахівця, який зможе пристосуватися до мінливих умов сьогодення та бути конкурентноспроможним на ринку праці. Сьогодні суспільство вимагає від системи вищої освіти професійної підготовки майбутніх фахівців, що володіють фундаментальними знаннями, вміннями та навичками, здатних творчо підходити до вирішення неординарних питань, бути конкурентноспроможними на ринку праці. Тому одним із основних завдань сучасної вищої освіти є питання впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку студентів. Основна увага акцентується на компетенціях, що сприяють адаптації фахівців до мінливих умов сучасного ринку праці й бурхливого розвитку науки й техніки. Сьогодні компетентнісний підхід стає невіддільним складником освітньої галузі. Перевага компетентнісного підходу полягає у тому, що він дає змогу оцінити як знаннєву компоненту, так і особистісні зміни фахівця, які відбулись у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Запровадження компетентнісного підходу у вищому навчальному закладі потребує значних зусиль професорсько-викладацького складу з визначення кола компетенцій, які мають бути сформовані у майбутнього фахівця, виокремлення їх змісту та критеріїв, які б дали змогу визначати рівень сформованості компетенцій. Крім того, роль самостійної роботи в умовах запровадження компетентнісного підходу в сучасній вищій школі також набуває актуального значення. Сьогодні вона виступає як вагомий чинник сформованості компетентності. Упровадження компетентнісного підходу ставить перед учасниками навчального процесу завдання навчитися вчитися. Комплексними ресурсними засобами для реалізації цього завдання є сформованість і подальший розвиток навчальної самостійності. Предметні компетенції формуються на основі здобуття досвіду самостійного вирішення проблем, і хоча самостійність різнобічно трактується педагогами і психологами, вона забезпечує оволодіння прийомами діяльності, усвідомленість і обґрунтованість дій, критичність, здатність самостійно прийняти рішення, прояв індивідуальності тощо.

Ключові слова: компетентнісний підхід, самостійна робота, методи, професійна

освіта, дистанційна форма навчання, вища школа.

The article is dedicated to the requirements of modern society for the higher education system is the effective professional training of the future specialist, who will be able to adapt to the changing conditions of today and be competitive in the labor market. Competent approach, the introduction of which in higher education allows to accomplish the task. Today, society requires the higher education system to train future professionals with basic knowledge, skills and abilities, able to creatively tackle extraordinary issues and be competitive in the labor market. Therefore, one of the main tasks of modern higher education is the question of introducing a competent approach in the professional training of students. The focus is on competencies that contribute to the adaptation of professionals to the changing conditions of the modern labor market and the rapid development of science and technology. Today, a competent approach is becoming an integral part of the education industry. The advantage of the competency approach is that it allows you to evaluate both the knowledge component and the personal changes of the specialist that occurred during the vocational training in higher education. Introducing a competency-based approach in higher education requires considerable effort on the part of the teaching staff to determine the range of competencies that should be developed for the future specialist, to identify their content and criteria, which would allow determining the level of competence development. In addition, the role of independent work in the context of implementing a competent approach in modern higher education is also becoming relevant. Today, it acts as a significant factor in the formation of competence. The implementation of a competency approach puts the participants in the learning process: learning to learn. Complex resource means for realization of this task are formation and further development of educational independence. Subject competences are formed on the basis of gaining experience of self-solving problems and, although independence is interpreted differently by teachers and psychologists, it provides mastery of methods of activity, awareness and validity of actions, criticality, ability to make decisions independently, manifestation of personality, etc.

Key words: competence approach, self-educational activity, methods, vocational education, distance learning, higher education.

УДК 378.147:811.111(07)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-3.38>

Тамаркіна О.Л.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету
Байдак Л.І.,
старший викладач
кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.
Сьогодні в Україні триває процес реформування освітньої системи, спрямований на розвиток та набуття особистістю якісних здатностей, приве-

дення вітчизняних критеріїв та стандартів освіти у відповідність до європейських вимог. Презентованість використання поняття «компетентнісний підхід» у нормативно-правових і концептуальних

документах, у наукових розвідках вітчизняних і зарубіжних педагогів свідчить, що цей підхід стає реалією сучасної освіти та активно реалізується в навчально-виховному процесі, оскільки вирішення завдань сучасної школи потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності тих, хто навчається, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей. Компетентнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є загальні (базові, ключові) і спеціальні (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти. Окремо ученими розглядається термін «компетенція» і розуміється як суспільновизнаний рівень знань, умінь і навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини. Її вважають наперед заданою соціальною нормою, яка відчужена від особистості [5].

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

Аналіз публікацій учених дає підстави стверджувати, що реалізація компетентнісного підходу у навчанні студентів ЗВО буде успішною за умов комплексного забезпечення усіх складників навчального процесу – цілей навчання, побудови компетентнісно орієнтованого змісту освіти, відповідної розробки методичного забезпечення. Увага багатьох дослідників компетентнісного підходу зосереджена на теоретико-методологічних засадах, професійно-діяльнісних аспектах, педагогічних концепціях і теоріях. Над цією проблемою працювали І. Бабіна, П. Бачинський, Н. Бібік, І. Єрмаков, Н. Дворнікова, І. Драч, Л. Коваль, Я. Кодлюк, О. Локшина, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, Л. Пильгун, Г. Селевко, С. Сисоєва, О. Ситник, Г. Терещук, С. Трубочева, Н. Фоменко, А. Хуторський та інші.

Мета статті – проаналізувати компетентнісний підхід до організації самостійної роботи студентів ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Компетентнісний підхід виступає методом моделювання результатів освіти як норм його якості. Він містить пріоритетну орієнтацію на особистісні та соціальні цілі та цінності освіти: навченість, самовизначення, здатність до самореалізації та соціальної самовіддачі, колективної дії, співпраці. У компетенції, сформовані при компетентнісному підході (від лат. *Competentia* – приналежність по праву, а також від *competens* – відповідний, здібний), крім діяльнісних (процедурних) знань, умінь і навичок, входять також мотиваційні та емоційно-діяльні складники. Важливим складником компетенції є досвід, інтеграція в єдине ціле цільових установок знань, способів і прийомів вирішення завдань. У цьому сенсі компетентнісний підхід виступає як інтегруючий всі основні цілі

та результати освіти, відображені в особистісно-орієнтованому, соціально-орієнтованому підходах, моделях школи діалогу культур, проблемного навчання, що розуміє, ситуативній педагогіці та інших концепціях, моделях і варіантах освіти. По суті, це установка на перспективну культурологічну модель освіти. Компетентнісний підхід висловлює кращі традиції світової та вітчизняної освіти, служить способом реалізації особистісно-орієнтованого, діяльнісного, культурологічного підходів, але в той же час він більш універсальний, мобільний і одночасно конкретний і практичний. Однак його практична реалізація пов'язана з подоланням багатьох труднощів, потребує ґрунтовної перебудови освітнього процесу. Найістотніше питання: чи можна його здійснити в рамках предметного вивчення освітніх програм? Можливо, корисно перейти до іншого структурування навчального матеріалу навколо ключових компетенцій: соціальних, особистісних, інформаційних, комунікативних, компетенцій у вирішенні проблем тощо. Компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань, формуванням навичок, створенням умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного, багатоаспектного, соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно і комунікаційно насиченого простору [7]. Загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності. Він передбачає пріоритетну орієнтацію на цілі-вектори освіти: здатність до навчання, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація та розвиток індивідуальності. В такому разі впровадження компетентнісного підходу у професійній освіті виступає фундаментом формування компетентного фахівця, який володіє культурою професійної діяльності. Саме компетентнісний підхід дозволяє здійснити відбір змісту професійної освіти відповідно до потреб особистості, що розвивається і одночасно орієнтує його на інноваційний досвід успішної професійної діяльності в конкретній галузі. Водночас у системі компетентнісного підходу до навчання у вищій школі нових акцентів набувають вимоги до форм і засобів навчання. Професійному становленню фахівців сприяють інноваційні та інтерактивні форми навчання: індивідуальна, інформаційно-технологічна, проектна та інші. Не менш важливим у реалізації компетентнісного підходу є дистанційна форма навчання, особливо для студентів, що навчаються без відриву від виробництва і вирішують комплекс завдань самостійно.

На предметному рівні формування компетентностей, досвід самостійного вирішення проблем вимагає активного включення в навчальний процес внутрішніх та зовнішніх ресурсів. Внутрішніми ресурсами є знання, уміння й навички. Комплексними ресурсними засобами для реалізації є сформованість і подальший розвиток навчальної самостійності. Ураховуючи те, що предметна компетенція визначається сукупністю знань, умінь та характерних рис, самостійна робота має всі шанси розвивати в студентів уміння ставити освітні цілі, шукати і знаходити шляхи їх вирішення. Саме цей підхід виховує самостійність, характерними ознаками якої є здатність до самоконтролю, самооцінки. Серед ознак активності як чинника суб'єкта навчання теж виділяють самостійність, а в навчальній діяльності – самостійність у навчанні. Тому активність та самостійність є проявом самоосвітньої діяльності та самореалізації особистості. Самостійна робота студентів завжди була найважливішим складовим елементом навчального процесу. Вона розрахована на формування науково-професіональних якостей майбутнього фахівця. Конкретне призначення самостійної роботи полягає в тому, щоб сформувати у кожного студента допитливість, здібності аналітичного мислення. Самостійна робота студентів розширює сферу входження в досліджувану проблему. Проведення самостійної роботи з літературою, практикуми й інші види діяльності не можуть зводитися до так званого закріплення того, що почув і записав студент на лекції. У самостійній роботі студент розширює і поглиблює свої знання, наукові підходи та переконання. Отже, самостійна робота студентів є продовженням аудиторних занять у процесі оволодіння програмним матеріалом. Крім того, самостійна робота повинна формувати наукові інтереси, розширяти науковий світогляд, допомагати включатися в наукові дослідження, що більше усього захоплює студентів [2]. Самостійна робота, аналітично проведена в розумній логічній системі, формує дуже важливі професійні якості молодого фахівця. Розширення і перебудова самостійної роботи студентів неодмінно призводить до зростання її виховної ролі. Самостійна робота як активна розумова діяльність в аудиторії, а потім і цілеспрямована навчально-пізнавальна діяльність після занять, має особливий виховний потенціал: потрібні вольові зусилля, організованість, планомірність – необхідні чинники самовиховання.

Висновки. Отже, у сучасній науці спостерігаємо стійку тенденцію утвердження не лише поняття «компетентнісний підхід», а й осмислення його сутності, адже реалізація цього підходу ґрунтується на розумінні, що прогрес людства залежить не стільки від економічного зростання, скільки від рівня розвитку особистості. Сучасні концепції педагогічної освіти базуються на ідеях розвитку людських ресурсів та саморозвитку освітніх інституцій і суб'єктів педагогічного процесу. Шлях до самонавчання й самоосвіти лежить через використання широкого спектру різнорівневих самостійних робіт за участю методів продуктивного навчання. Він є досить трудомістким і вимагає великої співпраці викладача й студента. В умовах компетентнісного підходу до навчання самостійна робота є інструментом формування компетентності «вміння вчитися». Впровадження компетентнісного підходу як одного з основних напрямів модернізації вищої освіти України вимагає розв'язання певних проблем, зокрема: оновлення стандартів вищої освіти шляхом розробки концептуальних засад для створення моделі випускника вищого навчального закладу як системи моделей його професійної діяльності та освітньо-професійної підготовки, відповідно до зміни освітньої парадигми розробки і впровадження єдиних підходів до побудови педагогічної системи, яка відповідає б головному завданню вищої школи – формуванню компетентності майбутнього фахівця.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. Науковий часопис НПУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 17 (вип. 17). 2010.
2. Буряк В.К. Самостоятельная работа учащихся. Москва : Просвещение, 1984. 64 с.
3. Єрмаков І., Софій Н. Життєва компетентність особистості : від теорії до практики : наук.-метод. зб. Запоріжжя : Центріон, 2005. 640 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
5. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. Київ : «К.І.С.», 2003.
6. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 34–52.
7. Селевко Г. Компетентности и их классификация. Народное образование. 2004. № 4. С. 138–143.